

DĀRZA KOPŠANA

EKSPERIMENTS

Arbūzi un melones visu gadu!

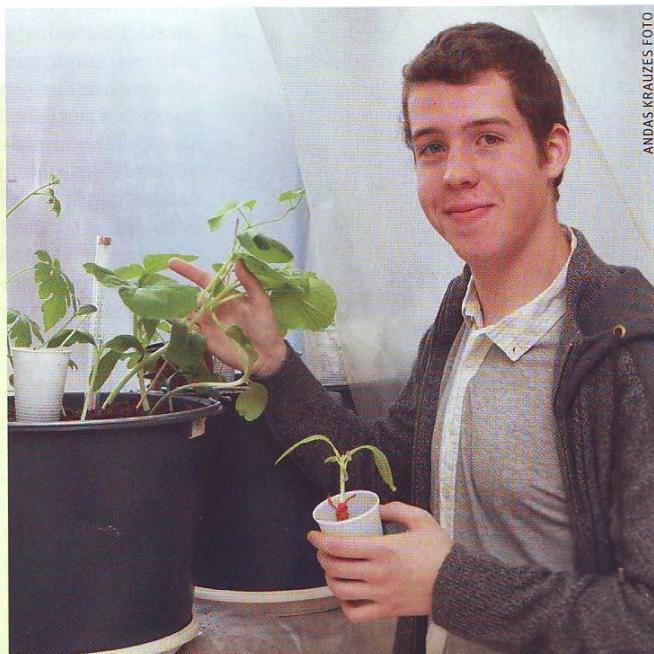
Ja kādam joprojām šķiet, ka Latvijā melones un arbūzus audzēt nav iespējams, viņš maldās. Vēl vairāk – tos var izaudzēt arī ziemā. Pat uz palodzes...

Raksta autors **Jānis Hajzovs** (attēlā) ir Rīgas Valsts vācu ģimnāzijas 11. klases skolnieks. Mācās klasē ar bioloģijas novirzienu un grāsās studēt agronomiju Latvijas Lauksaimniecības universitātē. Tas ir likumsakarīgi, jo, kā pats saka, interesi par visu zajo izjūt jau kopš agras bērnības.

Eksperimentu arbūzu un meloņu audzēšanā dažādos augšanas apstākļos Jānis veic savu zinātniski pētnieciskā darba ietvaros ģimnāzijas bioloģijas sekcijā un ar skolas atbalsta fonda palīdzību. Kāpēc izvēlējies tieši arbūzus un melones?

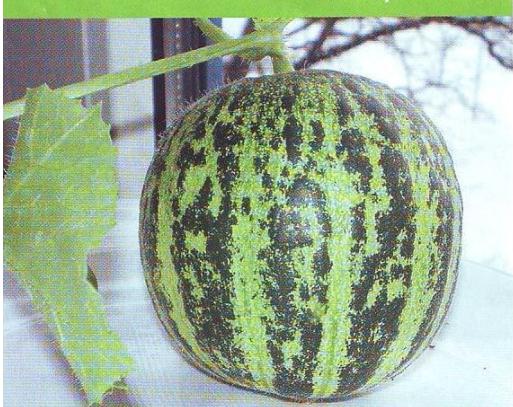
– Manuprāt, tie ir samērā eksotiski augi mūsu platuma grādos, bet... gandrīz visas dekoratīvo ziedaugu un saknēaugu kultūras taču kādreiz ir ievestas un introducētas Latvijas teritorijā. Kāpēc gan arbūzs un melone nevarētu kļūt par nākamajiem piejaucētajiem, tikpat pierastiem un plaši daudzinātiem kā tupeņi, ko sen jau uzskatām par savējiem, – spriež Jānis.

Viņš turpina eksperimentēt. Tagad arbūzu un meloņu dēsti iestādīti 20 litru tilpuma spaiņos un ievietoti plēves seguma siltumiņā. Tiem būs māksligais apgaismojums un hidroponikas lekārta ūdens un barības vielu piegādei. Jānis mācās arī potēt arbūzus un melones uz kīrja potcelmiem. Bet tas jau ir cits stāsts...

ANDAS KRAUZES FOTO

‘Galilej F₁’ – vissaldākā no Jāņa audzētajām melonēm

Uz veikalu pēc sēklām!

Vispirms jāsagādā sēklas. Es tās meklēju dārzkopības veikalā nodalās. Savam eksperimentam izvēlējos sešas šķirnes: arbūzus ‘Sugar Baby’, ‘Bingo’, ‘Janosik’ un melones ‘Oliwin’, ‘Galilej F₁’, ‘Bosman’. No arbūziem priekšroku dodu šķirnei ‘Sugar Baby’, laba ir arī ‘Bingo’ – pēc maniem novērojumiem, tās pilnībā atbilst ražotāju sniegtajiem raksturojumiem. No melonēm par vislabāko atzīstu šķirni ‘Bosman’ (anglis sasniedz 1,5 kg), bet katrs pats var izvēlēties, audzēt, vērot un vērtēt. Kad sēklas nopirktas, var uzsākt dēstu audzēšanu.

No dīgsta līdz dēstam

Lai izaudzētu spēcīgus augus, vajadzīgi labas kvalitātes dēsti. Pirms sēšanas sēklas vienu stundu mērcēju kālijā permanganāta 10 % šķidumā (ja sēklas kodinātas jau ražotājā firmā, tas nav nepieciešams). Pēc kodināšanas tās novietoju uz mitras salvetes, apsedzu ar polietilēna plēvi un noliku siltā, tumšā vietā. Meloņu sēklām pirmās dīglsaknītes parādījās pēc divām trim dienām, arbūzu sēklām dažas dienas vēlāk. Sadīgušās sēklas saliku nelielos trauciņos kūdras substrātā un pārsedzu ar plēvi.

Pēc piecām dienām siltumā (+25...+28 °C) emperatūrā) lielākā daļa dīgstu jau bija ārā no zemes. Tad tos pārvietoju saulainā, siltā telpā. Kad meloņu dēstiem bija izveidojušas trīs istās lapas, nokniebu galotnītes. Šādā veidumā tie ir gatavi pārcelties uz īsto audzēšanas vietu.

Aug pat uz palodzes

Melones un arbūzus var izaudzēt visur – telpās, siltumnīcā, uz lauka... Protams, ir ānodrošina nepieciešamie audzēšanas apstākļi. Lai pārbaudītu šā appālvojuma patiesīgumu, pērn, 18. septembrī, sāku eksperimentēt. Izaudzēju dēstus, iestādīju 16 itru tilpuma spaiņos ar kūdru un novietoju tos uz palodzes. Šim nolūkam atvēlēta gaiša telpa, kur saule iespēd no agrā itā līdz pulksten diviem pēc dienā.

Novembra tumšajās dienās vajadzīgs papildgaismojums, bet saulainā aikā (sevišķi ziemā, kad sniegs atstaro gaismu caur ogiem) tas nav nepieciešams. Līdz janvārim augi gan nedaudz zstīdz, toties mērķtiecīgi veido sakņu sistēmu. Janvāra otrajā pusē jau zteiktī jūtama saules atgriešanās, bet pēc piecām nedēļām augi spēcīgi salapo, tāk ziedēt un pēc apputeksnēšanas ierīčiugļus (botāniski pareizi būtu teikt – ogas).

Melone 'Oliwin' sāk ziedēt agrī – decembris sākumā, bet, ja podos substrāta temperatūra ir +17 °C, melonēm neveidojas vīrištie ziedini, tātad nav iespējams apputeksnēt ievišķos. Pēc neilga laika tas tomēr izdevās.

Augus laistīju ar siltu krāna ūdeni, pievienojot kompleksu augu mēslošanas līdzekli /ito norādītajā koncentrācijā.

No apputeksnēšanās līdz novākšanai melone aug tieši divus mēnešus. Gatavību var ieteikt pēc krāsas maiņas, spēcīgā aromāta un nedaudz mīkstākiem sāniem. Arbūzi gavojas pāris nedēļu ilgāk. Pēdējās divās iedēļās tie nav jālaista, lai izgarotu liekais idens un augļi būtu pēc iespējas saldāki.

Iekštelpās ienācās visu iestādīto šķirņu arbūzi un melones. Meloņu kopējais svars asnidza 2,2 kg, bet arbūzu – pat 4,3 kilogramus. No melonēm pašas saldākās bija Galilej F, bet no arbūziem – 'Bingo'. Vidēji viena melone svēra puskilogramu, bet arbūzs – 500 gramu.

Siltumnīcā un laukā

Melones un arbūzi ir siltumprasīgi augi, omēr tie spēj paciest mūsu klimata dienāktas temperatūras svārstības. Labāk aug ī attīstās vēja aizsargātās, saulainās vietas ar augļīgu augsnī, kas nav pārsātināta ar ninerālmēsliem.

SVARĪGI

Nav ieteicams melones un arbūzus gadu nogada stādīt vienā un tajā pašā vietā.
Tā kā ķirbjaugiem ir kopīgas slimības, par priekšaugiem neder arī ķirbji, gurķi un kabači.

JĀNA HAĻZOVA FOTO

Arbūzi. Ar dzeltenu mīkstumu – 'Janosik', ar sarkanu – 'Sugar Baby' un 'Bingo'.

Gan siltumnīcā, gan uz lauka melones un arbūzus stādīju 1. jūnijā. Nedēļu pirms tam zemi siltumnīcā un dārzā ielaboju ar zāles kompostu. Stādot katrā bedrītē zem melones vai arbūza iebēru nedaudz svaigi plaušas zāles.

Stādus aplaistiļu ar siltu ūdeni, siltumnīcā tos piesēju vertikāli pie auklas. Vēlāk normēju ieriesušos augļaizmetņus: arbūzam atstāju vienu, melonei divus. Diemžēl ar melonēm siltumnīcā nekas dižs nesanāca, jo šovasar tur uzdarbojās kurmis, izcilādams stādus. Ieguvu dažas mazas melonītes un trīs apmēram kilogramu smagus arbūzus.

Uz lauka melones auga 11 m garā vagā. Visā tās garumā saspraudu lokveida arkas, veidojot tuneļveida pārsegumu, pārklātu ar polietilēna plēvi. Pa dienu plēvi atsedzu, bet uz nakti un pirms lietus uzsedzu. No lauka vagas novācu 5,6 kg arbūzu un 9,2 kg meloņu, viena arbūza vidējais svars bija 1 kg, melones – 700 gramu.

Visi arbūzi bija ļoti saldi un sulīgi, taču uz lauka augušajiem mīkstums iekrāsojās košāk nekā siltumnīcā briedušajiem. Melones neatpalika no arbūziem, bija aromātiskas un garšīgas, no 3,5 kilogramiem tika pagatavots meloņu un bumbieru ievārijums ar ingveru. **PL**

Kā apputeksnēt?

Hibrīdajām šķirnēm (tām uz sēklu iepakojumiem pie nosaukuma ir burts F vai H) ļauj augt un ziedēt bez cilvēka iejaukšanās. Parastajām šķirnēm uz katras auga ir gan vīrišķie, gan sievišķie ziedi. Nelielās platībās, kur augu nav daudz, tos vēlams apputeksnēt pašu spēkiem. Tas paātrina arbūzu un meloņu ienāšanās laiku.

- Sievišķajam arbūza un melones ziedam zem ziedlapām ir redzama maza odziņa. Arbūziem tā ir spīdīga, melonēm bez spīduma. Vīrišķais zieds ir bez odziņas.

- Lai apputeksnētu, norauj vīrišķo ziediņu, aplauž tam ziedlapīnas un ziedā vidiņi ar ziedputekšņiem akurāti pasmēre pa sievišķā ziedā vidi. Šādu apputeksnēšanu veic vismaz vēl vienu reizi.

- Uzmanīgi ieskatoties, redzams, ka uz sievišķā ziedā drīksnas palikuši ziedputekšņi. Tagad ir svarīgi, lai trīs dienas ziediņš būtu sauss. Pēc trim dienām tas pilnībā aizveras, sāk augt augļkātiņš un arī mazā odziņa, kas divos mēnešos pārvēršas garšīgā, sulīgā arbūzā vai medusaldā melonē.

JĀNIS HAĻZOVS